

Προληπτική μέριμνα για την ηθική διαπαιδαγώγηση

§§ 41-42

Προτεινόμενοι διδακτικοί στόχοι (Κείμενο από μετάφραση)

- Να κατανοήσουν οι μαθητές
  - α) ότι η χρήση ρητορικών σχημάτων από τον Ισοκράτη έχει παιδαγωγικό σκοπό³⁰.
  - β) ότι η παιδεία στην αρχαία πόλη³¹ ήταν σημαντικότερη προϋπόθεση για την ηθική συγκρότηση του ανθρώπου, όπως και σήμερα.
- Να καταστούν ικανοί να συσχετίσουν τις απόψεις του Ισοκράτη με τις σύγχρονες αντιλήψεις και να αντλήσουν χρήσιμα συμπεράσματα.

Μαθητής σε μελέτη

³⁰ Βλ. βιβλίο καθηγητή σσ. 313-314: α) Διονυσίου Ἀλικαρνασσεύς, *Περὶ τῶν ἀρχαίων ῥητόρων*, *Ἰσοκράτης Ἀθηναῖος*, 13-14, β) Α. Κυπριανού, *Ἰσοκράτους ὁ πρὸς Δημόνικον ἢ περὶ βραχυλογίας καὶ γνωμολογίας*, περ. Φιλίστωρ, τμ. Α΄, τχ. 11, σσ. 450- 451, Ἐν Ἀθήναις 1861.

³¹ Βλ. βιβλίο καθηγητή, σσ. 315- 316.

1. Ερμηνευτικές ερωτήσεις ανοικτού τύπου

1.1. Ερωτήσεις ελεύθερης ανάπτυξης

1. Ποιο είναι το βασικό χαρακτηριστικό που πρέπει να διακρίνει τους ὀρθῶς πολιτευομένους κατά τον Ισοκράτη³²;
2. τὰς στοὰς ἐμπιμπλάναι γραμμιάτων: Σε ποια πρακτική της αθηναϊκής πολιτείας παραπέμπει η φράση;
3. Ποιες απόψεις διατυπώνει ο Ισοκράτης σχετικά με την πρόληψη και αντιμετώπιση αξιόποινων πράξεων³³;
4. οὐ γὰρ τοῖς ψηφίσμασιν ἀλλά τοῖς ἤθεσιν καλῶς οἰκείσθαι τὰς πόλεις: Ποια έννοια φαίνεται να δίνει εδώ ο Ισοκράτης στα ψηφίσματα;
5. Να εξηγήσετε τι επιδιώκει ο Ισοκράτης να κατανοήσουν οι συμπολίτες του, όταν αντιπαραθέτει την άποψη: «τοὺς καλῶς πεπαιδευμένους καὶ τοῖς ἀπλῶς κειμένοις ἐθελήσειν ἐμμένειν» στην άποψη «... τοὺς μὲν κακῶς τεθραμμένους καὶ τοὺς ἀκριβῶς τῶν νόμων ἀναγεγραμμένους τολμήσειν παραβαίνει».
6. Ο Άρειος Πάγος παρουσιάζεται από τον Ισοκράτη κυρίως ως θεσμός παιδαγωγικός. Να επισημάνετε τα σημεία που το αποδεικνύουν αυτό και να διατυπώσετε επιγραμματικά τις κατευθύνσεις που δίνει στους μαθητές του αλλά και σε όλους τους Έλληνες³⁴.

---

³² Βλ. και παράλληλο κείμενο αριθ. 4

³³ Η άποψη που διατυπώνει ο Ισοκράτης για τη σωστή διαπαιδαγώγηση των πολιτών ως μέσο εκούσιας συμμόρφωσής τους προς τους ισχύοντες νόμους αποτελεί οπωσδήποτε λύση από τα κοινωνικά προβλήματα της εποχής του. Μπορεί ο Αρεοπαγίτικός να μην περιέχει πολιτικές ιδέες που θα συνιστούσαν σχέδιο κρατικής οργάνωσης το οποίο θα αντιμετώπιζε τα παρακμιακά φαινόμενα της αθηναϊκής δημοκρατίας, δίνει ωστόσο τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν πολλά από αυτά. Στα πλαίσια αυτά μπορούμε να εντάξουμε και την άποψή του, σύμφωνα με την οποία ο νόμος είναι ανίσχυρος, αν δεν συνοδεύεται και από το κατάλληλο ήθος εκείνων που τον προτείνουν ή εκείνων που είναι επιφορτισμένοι με το έργο της παρακολούθησης της τήρησής του. Για τον Ισοκράτη το πιο σημαντικό μέτρο αντιμετώπισης της παρακμής που διέρχεται η αθηναϊκή δημοκρατία είναι η ανάπλαση του φρονήματος των πολιτών και η «εξοικείωση» με την έννοια του δικαίου. Πίστευε με πάθος ότι κάθε πολίτης όφειλε να υπηρετήσει με αφοσίωση το συμφέρον της πόλης και όλοι μαζί να ασκήσουν τα πολιτικά τους καθήκοντα επιδεικνύοντας ευγενή άμιλλα.

³⁴ Βλ. σχόλια σχολικού βιβλίου, σσ. 13, 267, 320, 324, 328 και κείμενο από τη βιβλιογραφία αριθ. 3.

7. Να επισημάνετε τα ρητορικά σχήματα που χρησιμοποιεί ο Ισοκράτης, για να διατυπώσει τις απόψεις του και να εξηγήσετε πώς λειτουργούν στο λόγο.
8. Να βρείτε στο κείμενο το χωρίο που αντιστοιχεί προς τον τίτλο της ενότητας. Να παρουσιάσετε μέσα από ένα παράδειγμα (με θέμα σχετικό με τα προβλήματα ή τα ενδιαφέροντα της ηλικίας σας) αν μπορεί να ισχύσει η πρόταση του Ισοκράτη σήμερα.
9. Ποια σημασία αποδίδει ο Ισοκράτης στην παιδεία³⁵ ως μέσο ανάσχεσης της παρακμής μιας πόλης;

1.2. Συνδυασμός ερωτήσεων ελεύθερης ανάπτυξης και σύντομης απάντησης

1. α) Μπορούν να εφαρμοστούν οι απόψεις του Ισοκράτη για την πρόληψη και καταστολή των αξιόποινων πράξεων στη σύγχρονη εποχή;
β) Να δικαιολογήσετε τη γνώμη σας.
2. α) Να επισημάνετε το χωρίο του κειμένου, όπου ο ρήτορας παρουσιάζει τον τρόπο με τον οποίο το παλαιό πολίτευμα αντιμετώπιζε την παράνομη συμπεριφορά των πολιτών.
β) Να εξηγήσετε αν συμφωνείτε με την αντιμετώπιση αυτή.
3. α) Να γράψετε τα αντιθετικά ζεύγη (εννοιών) με τα οποία ο ρήτορας διατυπώνει τις απόψεις του.
β) Ποια από αυτές τις αντιθέσεις θεωρείτε πιο επιτυχημένη και γιατί;

---

³⁵ Βλ. κείμενο από τη βιβλιογραφία αριθ. 5.

2. Λεξιλογικές - Σημασιολογικές ασκήσεις

1. Να συνδέσετε τα ρήματα της στήλης Α με τα συνώνυμά τους στη στήλη Β.

A	B
<i>πίμπλημι</i>	<i>σκέπτομαι</i>
<i>τρέφω</i>	<i>σιτίζω</i>
<i>παιδεύω</i>	<i>πρέπει, προσήκει, χρή</i>
<i>ἐθέλω</i>	<i>διδάσκω, παιδαγωγῶ</i>
<i>διανοοῦμαι</i>	<i>βούλομαι, ἐπιθυμῶ, ὀρέγομαι</i>
<i>σκοπῶ</i>	<i>γεμίζω, πληρῶ</i>
<i>ἀκοσμῶ</i>	<i>βουλεύομαι, θεωρῶ, λογίζομαι</i>
<i>κολάζω</i>	<i>ξημιῶ</i>
<i>δεῖ</i>	<i>ἀσχημονῶ, ἀτακτῶ</i>

2. Να συνδέσετε τα ρήματα της στήλης Α με τα συνώνυμά τους στη στήλη Β.

A	B
<i>πίμπλημι</i>	<i>δέδοικα, ὀκνῶ, φοβοῦμαι</i>
<i>τολμῶ</i>	<i>εὐστοχῶ</i>
<i>ἀμαρτάνω</i>	<i>κενῶ</i>
<i>φροντίζω</i>	<i>πείθω</i>
<i>ἀναγκάζω</i>	<i>ἀμελῶ</i>

3. Να γράψετε δύο παράγωγες λέξεις για καθένα από τα ρήματα:
πίμπλημι, τρέφω, βαίνω, διανοοῦμαι, γράφω.

4. Να συνδέσετε τα ρήματα της στήλης Α με τη σημασία τους στη στήλη Β.

Α	Β
καταγράφω	σβήνω, ακυρώνω
διαγράφω	γράφω εκ νέου, διασκευάζω
μεταγράφω	υπογράφω από κοινού με άλλον
προσυπογράφω	χαράζω πάνω σε..., δίνω τίτλο σε κείμενο
περιγράφω	καταχωρίζω σε κατάλογο, κάνω απογραφή
επιγράφω	αναπαριστάνω με λόγια, κινήσεις κ.ά., εξιστορώ
συγγράφω	συντάσσω έργο σε πεζό λόγο

5. Να γράψετε για καθεμιά από τις επόμενες λέξεις μία πρόταση:

αναγραφή	απογραφή	αντιγραφή
διαγραφή	συγγραφή	προσυπογραφή
μεταγραφή	καταγραφή	προεγγραφή

6. Να γράψετε τη σημασία των ρημάτων:

παραβαίνω: .....

ἀντιβαίνω: .....

ἐκβαίνω: .....

προβαίνω: .....

7. Να γράψετε στη στήλη Α το ρήμα από το οποίο παράγονται οι λέξεις της στήλης Β και στη στήλη Γ να σημειώσετε δύο ακόμη λέξεις που παράγονται από τα ίδια ρήματα:

Α	Β	Γ
.....	βακτηρία βωμός βήμα	....
.....	άπληστος πλησιονή	....
.....	ευτραφής θρεπτικός	....
.....	σχέση σχήμα	....
.....	ηγεμόνας ηγεμονία	....

Τμήμα της Αρχαίας Αγοράς στη σύγχρονη Αθήνα